

Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aruiibfdergisi>

KOSGEB tarafından sağlanan desteklerden KOBİ'lerin yararlanma durumlarının incelenmesi: Ardahan ili örneği*

Investigation of the benefits of SMEs from the support by KOSGEB: example of Ardahan province

İsmail Cem Toptaş^{a**}, Haroon Muzaffar^b

^a Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Ankara, Türkiye, i.cemtoptas75@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1964-1196

^b Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Ankara, Türkiye, haroonbuttar@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6268-5020

MAKALE BİLGİSİ

Makale geçmişi:

Başvuru: 16 Mart 2021

Kabul: 19 Nisan 2021

Anahtar kelimeler:

KOBİ,
KOSGEB Destek Programları,
Ardahan,
Finansman

Makale türü:

Araştırma makalesi

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 16 March 2021

Accepted: 19 April 2021

Keywords:

SMEs,
KOSGEB Support Programmes,
Ardahan,
Financing

Article type:

Research article

ÖZET

Türkiye’de KOBİ’lerin geliştirilmesi ve kendilerinden beklenen ekonomik faydayı oluşturabilmeleri için görevli kurum KOSGEB, oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada sosyo-ekonomik gelişmişlik bakımından alt sıralarda yer alan Ardahan ilinde faaliyet gösteren KOBİ niteliğinde işletmelerin KOSGEB desteklerinden yararlanabilme durumu araştırılmıştır. Araştırma neticesinde; KOBİ’lerin desteklenmesinde bürokratik engellerin ve süreçlerin azaltılması, destek tahsislerinin kolaylaştırılması, verilen desteklerin uzun vadeli sonuçlara göre planlaması, bölgenin gereksinimlerine göre düzenlemesi, daha şeffaf davranılması ve verimliliği artıracak şekilde geliştirilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Ayrıca Ardahan ilindeki KOBİ’lerin yurt içi ve yurt dışı pazarlara erişimini sağlayabilecek hem finansal hem de eğitimsel olarak özel tedbir ve politikalara ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır.

ABSTRACT

KOSGEB is the most important and active government institution for the development of Small and Medium Enterprises (SMEs) in Turkey. This study, examined the status of KOSGEB support programmes to SMEs that are active in the province of Ardahan, which is one of the less developed cities of Turkey. Results of the study revealed that in order to support SMEs, KOSGEB shall take into account following measures and actions; bureaucratic obstacles and processes should be reduced, financial and other supports shall be given according to long-term results, support programmes shall be arranged according to the needs of the region, there is a need to be more transparent in application and approval of KOSGEB support to SMEs that may lead to enhanced effectiveness and efficiency of KOSGEB support programmes. In addition, it was understood that there is a need for special measures and policies both financially and in terms of education, which will enable SMEs in Ardahan to have access to domestic and international markets.

* İlgili çalışma, İsmail Cem Toptaş’ın 2019 yılındaki yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Sorumlu yazar / Corresponding author

E-posta / E-mail: i.cemtoptas75@gmail.com

Atıf / Citation: Toptaş, İ. C. ve Muzaffar, H. (2021). KOSGEB tarafından sağlanan desteklerden KOBİ’lerin yararlanma durumlarının incelenmesi: Ardahan ili örneği. *Ardahan Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(1), 23-33.

1. Giriş

Günümüzün değişen ekonomik şartlarına, tüketici tercihlerine ve yeniliklere hızlı uyum sağlayabilme yeteneği bulunan KOBİ'ler, toplumun üretim ve istihdam oluşturma potansiyelinin ortaya çıkarılmasında hem yerel hem de ulusal anlamda önemli rol oynamaktadır (Başçı ve Durucan, 2017). KOBİ'lerin taşıdıkları önem; istihdama milli gelire yaptıkları katkılar, verimliliği artırmaları, girişimciliği özendirilmeleri ve rekabet taşıyıcısı olması özelliklerinden ileri gelmektedir. KOBİ'ler buldukları ülkelerin ekonomileri için oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Erdin ve Ozkaya, 2020).

Dünyadaki diğer pek çok ülkede de olduğu gibi, Türkiye'de de KOBİ'lerin toplam işletme sayıları içerisindeki yeri ile ekonomik göstergelerdeki payı oldukça yüksektir. KOBİ'ler ekonomik ve sosyal yaşamın pek çok noktasında önemli işlev ve role sahip olduklarından özel bir yerde değerlendirilmesi gereken işletme türüdür. Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomilerde katma değer, istihdam, bölgesel gelişmiş farkı, istihdam, mülkiyetin tabana yayılması, üretim ve teknoloji bakımından üstlendikleri rol ve işlevlerle birlikte KOBİ'ler ekonominin önemli bir ayağı durumundadırlar.

Türkiye ve dünyada son yıllarda ekonomik yaşama olan katkıları daha fazla anlaşılan, bilinçli bir şekilde ele alınan ve taşıdıkları önemle ekonomilerin odak noktasına yerleşen KOBİ'lerin geliştirilmesi ve durumlarının iyileştirilmesi yönündeki girişimler, artan oranlarda hız kazanmıştır (Bilginer, 2017). Kamu desteklerinin, teşviklerin, KOBİ'lere yönelik hizmet vermek üzere hayata geçirilen kurum ve kuruluşların çalışmalarının yanı sıra, bu süreçte yer alan kurumların KOBİ'lerin özellikle finansal sorunlarının çözülmesi için çalışmalarını artırdıkları gözlenmektedir (Mecek, 2019).

KOBİ'lere yönelik çalışmalarla KOBİ'lerin sorunlarının giderilmeye çalışıldığı görülmekle birlikte, en önemli sorunları olan finansman sorunlarının azalmadığı dikkati çekmektedir. Finansman sorunları yaşayan KOBİ'lerin verimliliklerinin düşük olduğu ve rekabet güçlerinin çok zayıf olduğu ya da hiç olmadığı görülmektedir. Küreselleşmenin giderek arttığı dünyada, ülkelerin rekabet güçleri çok önemli olmaktadır. Ekonomi içindeki payları ve katkılarıyla hiç şüphesiz KOBİ'ler bu doğrultudaki en önemli birimlerdir (KOSGEB, 2018).

KOBİ'lerin verimliliklerinin yükseltilmesi ve yüksek rekabete sahip olmak için ise profesyonel işletmecilik yöntemlerini kullanmaları, stratejik bilince sahip olmaları, rekabetçi başarı faktörlerini devreye alabilmeleri, inovasyon yapabilmeleri, uluslararası pazarlara açabilmeleri, kullandıkları teknolojiyi güncel tutabilmeleri ve hem küresel hem de yerel ekonomik koşullara göre pozisyon alabilmeleri gerekmektedir (Rehman ve Anwar, 2019). Bunun için KOBİ'lerin gereksinim duydukları pek çok unsur bulunmakta olup öncelikli ihtiyaçları arasında ekonomik, teknik ve bilgi tabanlı destekler sayılabilir. KOBİ'ler yapıları itibarıyla üretim süreçlerinde oldukça dinamik ve esnek olmakla birlikte onlara bu özellikler kazandırılmadığında basit, emek yoğun ve düşük profilli işletmeler olarak kalmaktadırlar. Bu gerekçeler altında KOBİ'ler için sağlanacak desteklerin, finansal olanaklar kadar diğer faktörlere de hitap edebilen bir nitelikte olması gerekmektedir (KTO, 2016).

Destekler boyutunda ise Türkiye'de geleneksel yaklaşımla yakın zamana kadar ucuz kredi, vergi ve prim avantajı, arsa-arazi tahsis gibi daha çok mali ve fiziki araçlara önem verilmekte iken günümüz itibarıyla bu destekler çok yönlü hale gelmiştir (Kaygın ve Yılmaz, 2019). Türkiye'de KOBİ'leri merkeze alan çok çeşitli destek grupları halen hem yasal hem de idari olarak arz edilmekle birlikte pek çok kurum kuruluş bu destek programlarında doğrudan veya dolaylı olarak sorumluluk üstlenmiş

durumdadır. Türkiye'de verilen KOBİ destekleri genel hatları ile sınıflandırıldığında ilk grupta mali/finansal destekler olduğu görülmektedir. Bunların içerisinde kredi faizi, hibe, yatırım, makine/ekipman, yatırım, girişim sermayesi, dış ticaret, istihdam vb. gibi destekler yer almaktadır. İkinci grupta mali/finansal olmayan ancak bunlar kadar etkili olan dış ticarete kazandırma, eğitim, pazar araştırması, profesyonel yönetim teknikleri vb. gibi destekler sayılabilir. Üçüncü grupta ise bölgesel kalkınmışlık farkını gidermek, yerel düzeyde ekonomik gelişmeyi sağlamak, göç alma/verme durumunu değiştirmek, istihdam yaratılarak milli gelirden kişi başına düşen payı artırmak vb. gibi desteklerden söz edilebilir (KOSGEB, 2018).

Görüldüğü gibi Türkiye'de KOBİ'lere verilen destekler çok boyutlu ve çok amaçlı olarak tahsis edilmektedir. Ancak bahsi geçen desteklemelere erişim konusunda bir takım bürokratik zorlukların olması, denetleme mekanizmalarına yöneltilen eleştirilerin iler sürülmesi, geri ödeme planının uygunluğu, destek verilenlerin seçim kriterlerinde objektif davranılması, destek ile amaç arasındaki uyum düzeyi vb. gibi hususlarda daha özenli sistemlerin kurulması gerekmektedir. Türkiye'de KOBİ desteklerinde politika yapıcı merci ve kurumların sahadaki operatif aktörü olarak görev yapan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı'na (KOSGEB) önemli görevler düşmektedir.

Ancak belirtilmesi yarar olan husus, KOBİ'lere verilen destekler yapıları itibarıyla sürekli ve standardize değildir. Söz konusu destekler ulusal ekonomi politikaları ile mali kaynaklar başta olmak üzere pek çok faktöre göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin hali hazırda verilen bir destek veya destek grubu daha sonraki zamanlarda verilmeyebilmektedir. Diğer yandan desteklerin içeriği, verileceği KOBİ grupları/sektörleri, bölgesi, miktarı, hedefi ve adı değişebilmektedir.

Bu çalışmanın amacı KOSGEB tarafından sağlanan desteklerden KOBİ'lerin yararlanması durumlarının Ardahan ili örneği ile incelenmesidir. Ardahan ilinin tercih edilmesinin öncelikli nedeni bu ilin, ekonomik ve sosyal göstergeler bakımından Türkiye'de diğer illere göre alt sıralarda yer almasıdır (Özkubat ve Selim, 2019). Bu özelliğinden dolayı Ardahan ilindeki KOBİ'lerin desteklenmek sureti ile bölgesel gelişmişlik farkının azaltılmasında neler yapılabileceği hakkında işletme görüşleri önemli görülmüştür.

Ayrıca Ardahan ilindeki KOBİ niteliğindeki işletmelerin KOSGEB tarafından verilen destek setlerini kullanımının mevcut durumu (sorunlar, finansman gereksinimleri vb.) hakkında tespitlerde bulunabilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda KOBİ'lerin desteklere erişim ve kullanım durumları, destekler hakkında KOBİ'lerin tutumları, destek alınmışsa bunun işletmeye katkısı, destek sürecine dair süreçler vb. konular hakkında tespitlerde bulunması amaçlanmıştır.

2. KOBİ Kavramına Bakış

Girişimciliğin merkezi durumunda olan KOBİ'ler, sağlıklı, güçlü, geleceğe dönük sağlam temelleri bulunan, gelişen ve bu özelliğini her gün biraz daha artırarak sürdüren, istikrarlı bir ekonomik ve sosyal yapı oluşturmak isteyen ülkeler için son derece hayati bir öneme sahip hale gelmiştir. Bununla birlikte dünya ekonomilerindeki son gelişmeler, büyük işletmelerden pazgeçerim üretimde "ölçek ekonomisi"ne ulaşmak istediğinden vazgeçerek sahip olduğu büyüklük içerisinde küçük ölçekli firmalar oluşturmaya ve yerelleşmeye çalıştığı görülmektedir (Tekin, 2012).

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinin en belirgin sonucu dünyanın küreselleşmesi veya bir anlamda küçülmesidir. Bu süreçte birlikte, rekabetçi başarının ve etkinliğin, pazarlara uyumun sağlanmasında

küçük işletmelere özel bir rol atfedilmektedir. Nitekim “küçük güzeldir” sözü yaygınlaşmış ve pek çok büyük firma üretimde ölçek ekonomisi veya yığın üretim kullanmak yerine küçük işletme refleksi ile hareket etmeye başlamıştır (İslambay, 2018).

“Küçük” ile rekabet ve gelişme anlayışı 1980’li yıllarda ileri sürülen bir yaklaşım olmakla birlikte günümüzde oldukça kullanış bir yöntem haline gelmiştir denilebilir. Nitekim 1980’li yıllardan itibaren 1980’lerde Neoklasik iktisat teorisinde de ileri sürülen, ülkenin ekonomik kalkınmanın serbest piyasa, özelleştirme, açık ekonomi ve ihracat artışı ile sağlanabileceği önermesinde “piyasa dostu” KOBİ tarzı işletmecilik anlayışının önemine yer verilmiştir (Dang ve Pheng, 2015).

Bununla birlikte 1930’lu yıllardan itibaren kalkınma konusunda girişimcilğe vurgu yapan Schumpeter gibi iktisatçılara göre yenileşme, yenilik, esneklik, hızlı tepki, kolay uyum gibi özellikleri bakımından küçük ancak etkili işletmeciliğin öneminden söz etmektedirler. Nitekim Schumpeter (1934)’in Yeni Kombinasyon Teorisi’nde, ihtiyaç duyulan ekonomik büyümenin, yeni üretim yöntemleri kullanılması, yeni/yenilikçi ürünler ortaya konulması, yeni pazarlara açılması, yeni üretim yöntemi geliştirmek için yeni bir anlayışla üretim sürecinin kurulması gibi oluşan beş unsurdan söz edilmektedir (İlçe, 2016). Bu şekilde arz kaynağı ile yeni örgütlenme biçimleri daha etkili optimize edilerek piyasaya yeni tip oyuncular kazandırılabilir. Buna göre KOBİ’ler bahsi geçen unsurları karşılamaya en yetkin ve en ideal aday olmaktadır.

Piyasa koşulları itibarıyla, müşteri ihtiyaçlarının hızla değiştiği günümüzde işletmelerin başarısının en önemli şartı yüksek esneklik ile yüksek verimliliğin aynı anda yakalanabilmesidir. Bu nedenle klasik üretim sistemlerinin yapısında bazı değişikliklerin yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Yatırım büyüklüğü bakımından yüksek ölçekli tesisleri bulunan ve teknolojik olarak gelişmiş sistemler kullanan büyük ölçekli işletmelerin tersine KOBİ’ler için bu tür değişimlerin daha kolay olacağı düşünülmelidir. Mevcut makine parkı korunarak veya minimum düzeyde yapılabilecek değişiklikler ile özellikle KOBİ’ler için daha esnek üretim yapılarına geçişi sağlayan hücresel ve spesifik üretim uygulamaları büyük işletmeler karşısında rekabette bir çözüm yolu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda KOBİ’lerin genel özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Uslu ve Uygun, 2002; Ay ve Talaşlı, 2007):

- Görece küçük yatırımla etkili üretim yapılabilme ve ürün çeşitliliği sorunu esnek çözümler ile sağlamaktadır.
- Düşük yatırım maliyetleri ve ortalama teknolojiler kullanarak istihdam imkânı oluşturabilmektedirler.
- Yapıları itibarıyla genel ekonomik ve lokal sektörel dalgalanmalardan daha az etkilenmekte veya daha hızlı bu dalgalanmalardan daha hızlı çıkabilmektedirler.
- Talep değişikliği, çeşitlenme ve tüketici beklentilerini daha kolay karşılayabildikleri gibi bu süreçlere sine kolay uyum gösterebilmektedirler.
- Teknolojik, inovatif ve yönetsel yenilik ve uygulamalara daha yatkın olduklarından uyum sağlama konusunda başarılıdır.
- Girişimciliği tabana yaydıklarından kentler veya bölgeler arasındaki dengeli kalkınma konularında başarılı sonuçlar ortaya konulabilmesinde politika yapıcılar için çözüm ortağı niteliği taşırlar.
- Bireysel tasarrufların atıl kalmasının önüne geçerek, bunları hareketlendirir, üretime dahil eder, girişimcileri özendirir ve teşvik eder.
- Kalkınma plan ve programlarında merkezde yer alarak gelir dağılımı, istihdam, sosyal ve ekonomik gelişmişlik gibi konularda etkili bir rol üstlenir.
- Emek ve sermayenin demokratikleşmesinde önemli rolleri olduğundan gelişmeleri için özel önlemler alınır.

Günümüzün değişen ekonomik şartlarına, tüketici tercihlerine ve yeniliklere hızlı uyum sağlayabilme yeteneği bulunan KOBİ’ler, toplumun üretim ve istihdam oluşturma potansiyelinin ortaya çıkarılmasında hem yerel hem de ulusal anlamda önemli rol oynamaktadır. KOBİ’lerin taşıdıkları önem; istihdama milli gelire yaptıkları katkılar, verimliliği artırmaları, girişimciliği özendirilmeleri ve rekabet taşıyıcısı olması özelliklerinden ileri gelmektedir. Buldukları ülkelerin ekonomileri için oldukça önemli bir yeri bulunan KOBİ’lerin üzerinde uzlaşmış genel bir tanımı bulunmamaktadır. Bu nedenle farklı yaklaşımlara ve ülkelere göre KOBİ’lerin tanımlanmasına dair açıklamalar aktarılmıştır.

KOBİ’lerin tanımlanmasında ülkeler ve kuruluşlar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Ortak bir tanımlamayı zorlaştıran pek çok neden bulunmaktadır. Öncelikle ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi bu tür bir sınıflamayı engellemektedir. Ayrıca sınıflamada ortak bir kriterin olması gerekmektedir. Yine işletmeler, kapasite kapsam ve çeşitleri bakımında çok çeşitlilik arz etmektedir. Öte yandan dünyanın değişik yerlerinde ve hatta bir ülkenin değişik sektör ve kesimlerinde de farklı büyüklük ve ölçeklere göre tanım ve sınıflama yapılabilmektedir. Küçük işletmeler genellikle görece düşük sermaye kullanımının yanı sıra ağırlıklı olarak emek yoğun faaliyette bulunan, düşük düzeyde yönetim gideri ile çalışan, hızlı karar verme imkanına sahip ve düşük maliyetli üretim gerçekleştiren ekonomik teşebbüsler şeklinde kavramsallaştırılmaktadır (Öztürk, 2007).

2.1. KOBİ’lerin Tanımlanması

KOBİ’lerin tanımlanmasında ülkeler ve kuruluşlar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Ortak bir tanımlamayı zorlaştıran pek çok neden bulunmaktadır. Öncelikle ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi bu tür bir sınıflamayı engellemektedir. Ayrıca sınıflamada ortak bir kriterin olması gerekmektedir. Yine işletmeler, kapasite kapsam ve çeşitleri bakımında çok çeşitlilik arz etmektedir. Öte yandan dünyanın değişik yerlerinde ve hatta bir ülkenin değişik sektör ve kesimlerinde de farklı büyüklük ve ölçeklere göre tanım ve sınıflama yapılabilmektedir. Küçük işletmeler genellikle görece düşük sermaye kullanımının yanı sıra ağırlıklı olarak emek yoğun faaliyette bulunan, düşük düzeyde yönetim gideri ile çalışan, hızlı karar verme imkanına sahip ve düşük maliyetli üretim gerçekleştiren ekonomik teşebbüsler şeklinde kavramsallaştırılmaktadır (Öztürk, 2007).

Avrupa Birliği’nde sanayi, “küçük-orta-büyük” olarak üçe ayrılmaktadır. Bu ölçekler ülkenin ekonomik ve sosyal yapısı ile sektörlere göre değişmektedir. Kobileri desteklemek ve korumak amacıyla birtakım önlemler alma ve düzenlemeler yapma açısından KOBİ’lere bir tanım getirilmesi doğrultusunda AB’de 1996 yılında birtakım çalışmalar yapılmış ve 2005 yılında Birlik içinde geçerli bir tanım yapılmıştır. Avrupa Birliği’nde 2003/361/EC Sayılı Tüzük çerçevesinde geliştirilen ve 1 Ocak 2005’ten itibaren kullanılmaya başlanan KOBİ tanımına göre yıllık ciro, çalışan kişi sayısı ve bilanço büyüklüğü ölçütleri kullanılmaktadır. AB, nicel kriterleri temel olarak kullanırken nitel kriterlere yer verilmektedir. AB genelinde de KOBİ’lerin tanımlanması sorunu yaşandığından 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren ortak bir tanım yapılmıştır. Tanımlama KOBİ’lerin çalışan sayısı ve ciroları üzerinden yapılmış olmakla birlikte aşağıda Tablo 1’de gösterilmiştir (Çelik, 2007). Tablo 1’de görüldüğü üzere AB’de KOBİ tanımları nicel ölçütler üzerinde yapılmıştır.

Türkiye’de KOBİ tanımları konusunda, kurumların kendi görev alanları veya çalışma alanlarına göre yaptıkları oldukça geniş ve çeşitlilik arz tanımlamalar vardır. Örneğin, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Hazine Müsteşarlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü (TÜİK), Devlet Planlama Teşkilatına (DPT), KOSGEB, Eximbank, Halkbank, Vakıfbank ve Ziraat Bankası KOBİ’lere dair kendi çalışma alanlarına göre tanımlamalar

getirmiştir. Bu tanım çeşitliliğinin meydana getirdiği karmaşıklığın giderilmesi ve uygulamaya da yeknesaklığın sağlanabilmesi için yapılan ilk çalışma 2005 yılındadır.

Tablo 1. Avrupa Birliği'nde KOBİ tanımı ölçütleri

KOBİ Tanımı	Yıllık Çalışan Personel Sayısı	Ciro (yıllık net satış hasılatı veya yıllık mali bilanço)	Yıllık Mali Bilanço Toplamı	Bağımsızlık Ölçütü
Mikro Ölçekli İşletmeler	1 – 9	≤ 2 Milyon Euro	≤ 2 Milyon Euro	
Küçük Ölçekli İşletmeler	10 – 49	≤ 10 Milyon Euro	≤ 10 Milyon Euro	Bir veya birkaç şirkete %25'in üstünde ait olmaması
Orta Ölçekli İşletmeler	50 –249	≤ 50 Milyon Euro	≤ 43 Milyon Euro	

Kaynak: Koç, 2008

KOBİ'lerin tanımlanması amacıyla Bakanlar Kurulu Kararı ile 19.10.2005 tarihli ve 2005/9617 sayılı “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” çıkarılmıştır. Daha sonra görülen ihtiyaç üzerine 24.06.2018 tarihinde 2018/11828 sayılı karar ile söz konusu Yönetmelik revize edilmiştir. Bu yönetmelik Türkiye'deki KOBİ'leri nicel ölçütlere göre tanımlamış olup aşağıda Tablo 2'de gösterilmiştir. Bu çalışmada bahsi geçen yönetmelikteki tanım kabul edilmiştir.

Tablo 2. Türkiye'de KOBİ tanımı

KOBİ Tanımı	Yıllık Çalışan Personel Sayısı	Ciro (yıllık net satış hasılatı veya yıllık mali bilanço)	Yıllık Mali Bilanço Toplamı
Mikro Ölçekli İşletmeler	1 – 9	≤ 3 Milyon TL	≤ 3 Milyon TL
Küçük Ölçekli İşletmeler	10 – 49	≤ 25 Milyon TL	≤ 25 Milyon TL
Orta Ölçekli İşletmeler	50 –249	≤ 125 Milyon TL	≤ 125 Milyon TL

Kaynak: KOBİ Sınıfları, 11828 numaralı yönetmelik, 24 Haziran 2018

Tablo 2'de görüldüğü üzere Türkiye'de KOBİ'leri istihdam edilen çalışan sayısı bakımından 9 ve daha kişi çalışanlar mikro işletmeler 49 ve daha kişi çalışanlar küçük ölçekli işletmeler 249 ve daha kişi çalışanlar ise orta ölçekli işletmeler olarak değerlendirilmektedir. Diğer yandan KOBİ'lerin sınıflanmasında istihdam edilen çalışan sayısının tek başına bir ölçü olarak alınması yeterli değildir. Çünkü işletmede kullanılan teknolojinin emek yoğun veya sermaye yoğun olması, çalıştırılan kişi sayısını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu sebeple yapılan tanımlarda, makina parkı değerinin nicel kriter olarak kullanılması ya da başkaca değerlendirme ölçütleri bakımından da ele alınması gerekebilmektedir. Örneğin, ileri teknoloji üreten ve 9 kişi çalışan bir işletme ciro kriteri bakımından bir üst sınıftaki statüde olabilir; 9 kişi çalışmakta ciro 25 milyon TL ise istihdam yapısı bakımından mikro ciro bakımından orta ölçekli olabilmektedir. Bu nedenle yapılan tanımlama kriteri daha çok ilkesel niteliktedir.

Özellikle 2005 yılından sonra ve 2018 yılındaki yeni revizeden sonra KOBİ tanımının yürürlüğe girmesi ile Türkiye'de ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan tüm KOBİ tanımları uygulamadan kaldırılmış ve yönetmelik de belirtilen ortak tanımın kullanılması ile Türkiye'deki tanım kargaşası son bulmuştur. Tanımlama yapılırken esas alınan kriterlere

bakıldığında yapılan tanımın AB standartlarına uygun olduğu anlaşılmaktadır. AB ile uyumlu hale gelen olan KOBİ tanımı ile aşağıda sıralanan yararlar sağlanmış veya sağlanacaktır. Buna göre AB standartlarında KOBİ tanımına giren işletmeler, topluluk fonları ve projelere katılmaya hak kazanacak, KOBİ'ler, bire indirilmiş tanım nedeniyle her ilgili kurumdan aynı yaklaşımla destek alabilecek, AB ülkeleri ile aynı uygulamalardan yararlanabilecektir. KOBİ'lerin mevzuat engelleri ve maliyet yükleri ortadan kaldırılacak, AB ile eşit şartlarda rekabet etme imkanına kavuşacaklardır (ATS, 2018).

2.2. KOBİ'lerin Sorunları

KOBİ işletmeler ekonomilerin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır, ancak, KOBİ'ler birçok sorunları yaşamaktadır. KOBİ'lerin sahip oldukları özelliklerden, zayıf taraflarını oluşturan veya dezavantajlı duruma neden olan özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Başaran ve Acılar, 2008; Önem, 2010):

- Finansman erişim ve kredi maliyetlerinin yüksek olması ya da koşulların kredi girdisi ise çıktısı arasında makul olmaması,
- Yatırım, büyüme ve gelişme yolunda teşvik imkânlarına erişimde zorlukları yaşamaları ve yetersiz özkaynak yapısı ile büyüyememe sorunları yaşamaları,
- Uluslararası pazarlara açılma, sürdürülebilir rekabet edebilmesi, dış ticaret vb. hususlarda teknik ve alt yapı sorunları yaşamaları,
- Uluslararası pazarlara açılma ve rekabette özgüven sorunları yaşamaları,
- Özellikle hammadde temininde ölçek ekonomilerinden yararlanamadıkları ve girdi alımlarında vade opsiyonları kısa kaldığı için maliyet avantajı faktöründen yeterince yararlanamamaları,
- Yatırım alanlarının seçiminde, dağıtım noktalarına yakınlıkta ve lojistik avantajları değerlendirme çok az ya da yetersiz analiz yapmaları,
- Zayıf yönetim yeteneğine sahip oldukları gibi kurumsallaşma yolunda genellikle başarısız olmaları,
- Ömürlerini genellikle kurucu ile sınırlı olması ve sonraki kuşağa geçiş sürecinin çoğunlukla dağılma ile neticelenmesi,
- Stok bulundurma-bulundurmama ve yığın üretim gibi imalat stratejilerinden yararlanabilecek kapasiteye erişememeleri,
- Ekonomik ve teknolojik yenilikleri genelde sahip oldukları gelenekçi yapıları nedeniyle takip etmekte zorlanmaları veya geride kalmaları,
- İşletmeler için en değerli sermaye olan nitelikli insan kaynağını yeterince çekemezler veya bu kaynaklardan yeterince yararlanamazlar.

Yukarıda da belirttiği gibi KOBİ'lerin başlıca sorunları denildiğinde öncelikle sermaye piyasası gibi fon temininde yararlanabilecekleri finansman sistemlerinden yararlanamadıkları gibi pazarlama de banka ve diğer kredi sağlayan kurum ve kuruluşlardan da fon temin edebilme konusunda yaşadıkları güçlüklerin ilk sıralarda olduğunu ifade etmek mümkündür.

3. KOBİ'lerin Finansman Sorunları ve Türkiye'deki Uygulamalar ve Destekleri

KOBİ'ler, faaliyetleri süresince pek çok sorun yaşamakla birlikte bu sorunların en başında finansman meselesi gelmektedir. KOBİ'lerin finansman sorunları, girişimcilik aşamasından başlayıp faaliyetleri boyunca da devam etmektedir. KOBİ'lerin pazarlama, üretim, ihracat sorunlarının altında yatan temel neden finansman sıkıntısıdır. Bu durum KOBİ'lerin rekabet gücünü ve büyüme kapasitesini azaltmaktadır (Kocatepe, 2007; Atay, 2012).

Türkiye’de gelişmiş ülkelere göre sermaye maliyetinin yüksek olması ve kişi başına düşen gelirin düşük olması gibi nedenlerle sermaye birikimi yeterince sağlanamamaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de KOBİ’leri hem nicel hem de nitel açıdan finanse edecek yeterince finanse edilememektedir. Bununla birlikte Türkiye’de geçmişte yaşanan krizler, ekonomik dalgalanmalar, ithalata aşırı bağımlılık, döviz kurlarındaki dalgalanmalar, istikrar kazanmayan enflasyon oranları, yüksek borçlanma maliyetleri, teminat sorunları gibi nedenler KOBİ’lerin gelişmesi, büyümesi ve rekabet edebilmesinde engeller oluşturmaktadır. Dolayısıyla her ne kadar birtakım önlemler alınmaktaysa da KOBİ’ler için Türkiye’de uygun finansman kaynaklarına erişim temel sorunlar arasındadır (Berk, 2005; Gülşen ve Ülkütaş, 2012).

Türkiye’de KOBİ’lerin uluslararası alanda rekabet gücünü azaltan önemli faktör olan finansman sorunlarını; özkaynak yetersizliği, kısıtlı kredi imkanları, kredi faiz oranlarının yüksek olması, teminat sorunu ve finansal araçlar konusunda yeterince bilgiye sahip olunmaması şeklinde özetlemek mümkündür. KOBİ’lerin finansman kaynakları genel olarak, öz kaynaklar ve yabancı kaynaklardır. KOBİ’ler bireysel tasarruflardan, ortak fonlarından ya da hisse senedi ihracından fon sağlayabilmektedirler. KOBİ’ler kuruluş aşamasında işletmeyi faiz yükümlülüğüne sokmayan özkaynakla finansman yolunu seçerler. Kuruluş aşamasının tamamlanmasının ardından işletmeler, banka kredileri, ticari borç ve diğer finansman araçlarına yönelebilmektedirler (Gülaç, 2014).

Türkiye’de KOBİ’lerin desteklenmesi için pek çok kurum ve kuruluş stratejik görevler ve sorumluluk dağıtılmış olmakla birlikte asli görev kısa adı KOSGEB olan “Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi” ne verilmiştir. KOSGEB, büyüme amacıyla olan her KOBİ için ihtiyaca göre destek setleri sunmaktadır. Örneğin eğitim faaliyetleri, yurt dışı fuarlara katılma, ihracat yaparken vergi ve mevzuat, ihracat potansiyeli olanlara pazar bilgi sağlama, istihdam oluşturacaklara kolaylıklar getirme, yeni teknoloji ve inovasyon yapanlara teknik destek sunma gibi konularda doğrudan veya dolaylı olarak KOSGEB rol almaktadır.

KOSGEB Destekleri

Türkiye’de KOBİ’lerin finansman sorunlarına yönelik birçok teşvik ve destekleme sistemleri yürütülmektedir. Ancak, KOBİ’lere yönelik olarak ekonomik kalkınma, istihdam oluşturma, dış pazarlara açılma vb. pek çok alanda ekonomik ve danışmanlık desteklerinin en önemli kurumlarından biri olan KOSGEB’dir. KOSGEB, 2002 yılında “Küçük İşletmelere Yönelik Avrupa Şartı” bağlamında küçük ve orta ölçekli işletmelere destek veren temel kuruluştur. KOSGEB’in başlıca görevi KOBİ’lerin gelişmesine yardımcı olmaktır. Bu kapsamda kurumun başlıca performans hedefleri bilim ve teknoloji odaklı inovatif buluş ve fikir sahip KOBİ’lerin ve girişimcilerin desteklenmesi, tekno-girişimciliğin geliştirilmesi, Ar-Ge bilinci ve kapasitenin derinleştirilmesi, ihracatın özendirilmesi, yurt dışında markaların geliştirilmesi ve rekabet edebilirlik düzeyinin artırılmasıdır.

Ayrıca, ulusal ve yerel kalkınmanın önemli aktörlerinden olan KOBİ’lerin çok yönlü olarak desteklenebilmesi KOSGEB’in temel misyonudur. KOSGEB tarafından KOBİ’lere danışmanlıktan fuar katılımlarına ve istihdamdan eğitime kadar geniş bir yelpazede destekler sağlanmaktadır. KOSGEB, sanayici, imalatçı, ara mal üreticisi, ihracata yönelik imalat yapan vb. işletmelere kısa adı SPDP olan “Sözleşmeli Paket Destek Programı” ile destekler sunmaktadır. Bu desteklerin makro düzeydeki amacı ülke ekonomisini canlandırmak, yurt pazarlarda KOBİ’lerin rekabet edebilmesine yardımcı olmak, istihdamı artırmak vb. şekilde özetlenebilir (KOSGEB, 2018).

SPDP kapsamında KOSGEB kendi sunduğu destekleri tahsis etmek üzere önce desteklenecek işletme ile genel bir sözleşme yapmaktadır. Bu sözleşme ile KOSGEB destek talebinde bulunan işletmenin mali performansını, üretim yapısını, kapasitesini, pazar yapısını ve yönetim süreçlerini izlemeye alır ve analiz eder. Yani işletme ile KOSGEB arasında birlikte bir süreci başlatır. Yapılan firma analizini geçebilen işletmeler SPDP kapsamına dolayısı ile destek programları kapsamına alınır. Bu şekilde bir KOBİ kendisi için gerekli olan desteklerden bir set halinde faydalanarak daha etkili sonuçlara ulaşabilir. KOSGEB tarafından sağlanan desteklerinin kaynakları kamu ve yabancı kaynak şeklinde iki ana kaynak ile oluşturulmaktadır. Kamu kaynakları, ülkenin stratejik ekonomi politikalarına göre (Sektörel, istihdam, yurt dışı pazarlara açılma vb.) belirlenmektedir. Diğer yandan çerçeve programlar ile Avrupa Birliği (AB) ve uluslararası finansman kurumlarından temin edilen kaynaklar ile oluşturulmaktadır. KOSGEB tarafından verilen bazı destekleri aşağıdaki gibidir:

- **Ortak Kullanım Amaçlı Makine ve Teçhizat Desteği:** Bu destek kapsamında, işletmelere ve meslek kuruluşlarına faizsiz geri ödemesiz makine ve teçhizat desteği verilerek; Ortak Kullanım Atölyeleri (ORTKA) Ortak Kullanım Laboratuvarları (ORTLAB) ve Ortak Kullanım Eğitim Merkezleri (ORTEM) kurulması amaçlanmaktadır. Destek oranı tahsis edilen limitlere bağlı olmak üzere tüm yöreler için yerli makine-teçhizat alımında %80, ithal makine-teçhizat alımında %60 oranındadır.
- **Nitelikli Eleman İstihdamı Desteği:** İşletmelerin fakülte ve dört yıllık yüksekökol mezunu ve iki yıllık yüksek kul mezunu eleman istihdamına geri ödemesiz destek verilmektedir. Desteğin üst limiti iki yıllık yüksek kul mezunları için brüt asgari ücretin dört katı, fakülte ve dört yıllık yüksekökol mezunları için brüt asgari ücretin altı katını geçmemektedir. Bölgelere göre KOSGEB destek oranları gelişmiş yörelerde %70, normal yörelerde %80 ve kalkınmada öncelikli yörelerde %90 oranındadır. Desteğin azami süresi ise 18 aydır.
- **Alt Yapı ve Üst Yapı Proje Desteği:** Bu destek ile organize sanayi bölgeleri, endüstri bölgeleri ve teknoloji geliştirme bölgeleri içinde yer alacak meslek kuruluşu/işletme ve girişimcilerin yapacağı üretim ve AR-GE binaları için üst yapı uygulama projelerinin yapılmasına geri ödemesiz destek verilmektedir.
- **Bilgi Ağları ve E-İş Desteği:** İşletmelerin internet kültürünü geliştirmeleri, e-ticarete geçilmesi amacıyla donanım, iletişim, servis, sunum, yazılım, yazılım geliştirme danışmanlık ve tanıtım konularında geri ödemesiz destek sağlanmaktadır.
- **Yurt Dışı Pazar Araştırma Desteği:** Programdan yararlanan işletmelere yurt dışı pazar araştırma giderlerinin %60’ı oranında ve en fazla 5 bin Euro ile sınırlı olmak üzere destek sağlanmaktadır. Bu destek kapsamında %50 oranında olmak üzere ihracat amaçlı yurt dışı iş gezisi katılım desteği de verilmektedir.

Yukarıda bahsi geçen destekler dışında da KOSGEB farklı alanlarda KOBİ’lere destek vermektedir. Ancak KOSGEB tarafından sağlanan finansal desteklerinin KOBİ’lerin yararlanma durumlarının incelenmesi araştırmaya ihtiyaç duymaktadır. Çünkü, böyle bir araştırma hem KOBİ’lere hem de KOSGEB’e desteklere daha etkin bir şekilde kullanmakta fayda sağlanabilmektedir.

4. Araştırmanın Kapsamı ve Örneklemi

Araştırma kapsamında Ardahan ilinde KOBİ niteliğinde faaliyet gösteren 97 işletmeler örneklem seçilmiştir. T.C. Kalkınma Bakanlığı’na hazırlanan “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

Araştırması”na göre “genel gelişmişlik bakımından Kars ili 67, Ardahan 74, Iğdır 69 ve Ağrı 80. sırada yer almaktadır. 2011 yılında güncellenen çalışmaya göre Kars 68, Ardahan 71, Iğdır 69 ve Ağrı ili 79. sıradadır. Bu durum bölgenin durumunda dikkate değer olumlu değişikliklerin oluşmadığı, bilakis ülke geneline kıyaslandığında olumsuz bir tablo ortaya çıktığını göstermektedir. Söz konusu çalışmalar TRA2 bölgesinin temel kamu hizmetleri konusunda Türkiye'nin en geri kalmış bölgelerinden birisini oluşturduğunu ve dolayısıyla kamu hizmetinin nitelik ve nicelik olarak artırılmasının bölge açısından hayati önem taşıdığını göstermektedir.

Araştırmanın kapsamı ve örnekleme Ardahan ilindeki KOBİ niteliğine sahip, çeşitli sektör veya iş kollarında faaliyet gösteren işletmelerden oluşmaktadır. Kapsam dahilinde 103 adet işletmeye erişilmiş ve bunlardan 97 tanesinin aktif katılımı sağlanmıştır. Her işletmeden bir kişi ile görüşme yapılmıştır. İşletmelere erişimde bilgi kaynağı olarak Ardahan Ticaret ve Sanayi Odasının yönlendirme ve yardımlarından faydalanılmıştır. Araştırma kapsamında öncelikle kendilerine ulaşılan KOBİ'lerinde nitel ve nicel veriler yüzde analizleri ile oluşturulmuş ardından bunların işletme özelliklerine göre kamu destekleri hakkında bilgi sahibi olma, desteklerden yararlanabilme durumları, destek teminindeki süreçle ilgili durumlar, erişim kolaylık/zorlukları vb. hususlara bakılmıştır. Örneklem seçiminde kendileri ile görüşülen KOBİ'ler için iş kolu, sektör, desteklerden yararlanma/yararlanmama gibi hususlara bakılmadan erişim sağlanmıştır. Böylece araştırmaya mümkün olan en üst seviyede katılım sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Verilerinin Elde Edilmesi ve Yöntemi

Araştırmanın amacına uygun bir şekilde hazırlanabilmesi için gerekli olan verilerin temin edilmesinde tarama modeli kullanılmıştır. Karasar'a (2011) göre tarama modeli, şimdi veya geçmişte var olanı olduğu gibi belirlemeye çalışan, bunun yanında araştırmaya konu olan olayı, kişi veya nesnenin bulunduğu koşullar içinde olduğu gibi belirlemeye çalışan araştırma modelidir. Tarama modelleri, genel ve ilişkisel tarama modelleri olmak üzere iki başlıkta toplanabilmektedir. Bunlardan ilki olan genel tarama modelleridir. Buna göre çok sayıda elemandan bir evren hakkında genel bir yargıya ulaşmak için evrenin tamamı veya evrenden üzerinden alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan taramalardır. Genel tarama modelleri de kendi arasında tekil ve ilişkisel tarama modelleri olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Tekil tarama modelinde, araştırmaya konu olan her ne ise ona ait olan alt değişkenler de tek tek betimlenmeye çalışılmaktadır (Karasar 2011).

Erkuş (2009) ve Karasar (2011), araştırmaların hem tekil hem de ilişkisel taramalara imkân sağlayacak şekilde yapılabileceğini belirtmiştir. Bu çalışmanın araştırma modeli bir tarama niteliğinin yanında genel tarama modellerinden tekil tarama modelinin özelliklerini de taşımaktadır. Bunun nedeni, araştırmanın kapsamında yanıtlanmaya çalışılacak araştırma soruları ile Ardahan ilindeki KOBİ'lerin KOSGEB desteklerinden yararlanma durumlarının etkileri betimlenmeye çalışılacak olunmasıdır.

Tarama yöntemi kullanılarak hazırlanan bu araştırmada örneklem kapsamında erişilen KOBİ niteliğindeki işletmelerden bilgileri anket formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırma kapsamında verilerin elde edilmesinde kullanılan anket formu ve yöntemin tayininde Türkan ve Değirmenci (2017), Çetinkaya ve Ay (2017), Solmaz (2014) ve Arıkan (2017) çalışmalarından yararlanılmıştır.

Anket formlarının doldurulması amacıyla katılımcı işletmeler ziyaret edilmiştir. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde nitel ve nicel tanımlayıcı bilgiler yer almakta ayrıca işletmenin ihracat/ithalat

durumları, sektör bilgisi, başlıca sorunları vb. gibi bilgiler yer almaktadır. Bu bilgiler alınırken katılımcılara anket formundaki ilgili kutucuğu işaretlemeleri bilgisi verilmiştir.

Anket formunun ikinci bölümü KOBİ'lere verilen destekler hakkında bilgi ve görüşler kısmından oluşmaktadır. Bu bölümde desteklere erişimde bürokratik işlemlerin durumu, desteklerin bölge ekonomisine katkısı, destekler girişimcilik faaliyetlerine etkisi, destek sürecinin nasıl işlediği hakkında bilgi sahibi olma durumu vb. gibi sorular almaktadır. Katılımcıların kendilerine yöneltilen sorulara Katılıyorum, Kısmen Katılıyorum, Kararsızım, Kısmen Katılmıyorum, Katılmıyorum seçeneklerinden birini işaretleyerek cevap vermeleri belirtilmiştir. Anket formundaki sorular yöneltilen katılımcılara gerektiğinde açıklama yapılmış ve anlaşılmayan yerler olduğunda yardım olunmuştur.

Bir anket formunun doldurulması ortalama 10 dakika sürmüştür, uygulama sonucunda elde edilen 97 adet kullanılabilir durumdaki anket formu, bilgisayar ortamında tasnif edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde frekans ve yüzde oranı gibi betimleyici istatistikler kullanılmıştır. Bu şekilde yapılmasındaki tercih nedeni çalışmalarından yararlanan Türkan ve Değirmenci (2017), Çetinkaya ve Ay (2017), Solmaz (2014) ve Arıkan'ın (2017) benzer şekilde kendi araştırmalarını yapmış olmalarıdır.

5. Araştırmanın Bulguları

Katılımcılar ilişkin demografik veriler aşağıdaki Tablo 3'te verilmiştir. Tablo 3'te görüldüğü katılımcıların 58'i (%60) erkeklerden 39'u (%40) kadınlardan oluşmakta olup toplam 97 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Yaşa göre 25-30 yaş aralığında kişilerin en küçük grubu (%5,2) oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların demografik özellikleri

Demografik Özellikler	N	%	
Cinsiyet	Erkek	58	60
	Kadın	39	40
Yaş	25-30 yaş	5	5,2
	31-35 yaş	15	15,5
	36-40 yaş	23	23,7
	41-45 yaş	28	28,9
	46 yaş ve üzeri	26	26,8
Eğitim Durumu	İlk-Orta öğretim	4	4,1
	Lise	31	32,0
	Ön Lisans	41	42,3
	Lisans	21	21,6

Katılımcı işletmelerin statülerine göre, ihracat-ithalat yapıp yapmama durumlarına ile faaliyet süreleri ve çalışan sayıları aşağıda Tablo 4'te sunulmaktadır. Katılımcı işletmelerin çoğu limited (%48,5) ve şahıs şirketi (%39,2) şeklinde faaliyet göstermektedir. Katılımcı işletmelerin faaliyet sürelerine bakıldığında 6-10 yıl arasında faaliyet gösteren işletme sayısı en fazladır (%40,2). Bununla birlikte, katılan işletmelerin çalışan sayılarına bakıldığında 10-49 kişi arasında çalışanı bulunan işletmeler örnekleminin %62,9'unu oluşturmaktadır.

Tablo 4. Katılımcı işletmelere dair tanımlayıcı bulgular (N=97)

		N	%
İşletmelerin Statüleri	Limited şirket	47	48,5
	Anonim şirket	12	12,4
	Şahıs şirketi	38	39,2
İşletmelerin Faaliyet Süreleri	0-2 yıl arası	01	
	3-5 yıl arası	17	
	6-10 yıl arası	39	
	11-15 yıl arası	20	
	16+	20	
Çalışan Sayıları	1-6 kişi arası çalışan	31	32,0
	10-49 kişi arası çalışan	61	62,9
	50-99 kişi arası çalışan	05	5,2
Satış Sahası	İl içi satış	60	61,9
	İl dışı satış	03	3,1
	Hem il içine hem il dışına satış	34	35,1

KOSGEB Destekleri Hakkında Görüşler

Anket formunun ikinci kısmında katılımcı işletmelere KOSGEB destekleri hakkında görüşleri sorulmuştur (Tablo 5).

Birinci soruda katılımcı işletmelere “KOSGEB tarafından verilen destekler hakkında işletmemizin bilgi düzeyi yeterlidir” ifadesi hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Buna göre 19 işletme (%19,6) katılıyorum, 54 işletme de kısmen katılıyorum demiştir. Kararsız olanların sayısı ise 23 (%23,7) olup bu ifade hakkında tüm işletmelerin KOSGEB destekleri hakkında bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı işletmelere “KOSGEB Tarafından Verilen Destekler İçin Yapılan Tanıtım ve Bilgilendirme Faaliyetleri Yeterli Olma Durumu” hakkında görüşleri sorulduğunda 40 işletme (%41,2) Kısmen Katılıyorum, 32 işletme (%33,0) Kararsızım, 7 işletme (%7,2) Kısmen Katılmıyorum ve 17 işletme (%17,5) Katılmıyorum cevabını vermiştir. Kısmen Katılanlar ile Kararsızlar birlikte değerlendirildiğinde 72 işletmenin (%74,2) KOSGEB destekleri hakkında yapılan tanıtım faaliyetlerinin yeterli olmadığı konusunda görüş belirtmektedir.

Katılımcı işletmeler “KOSGEB tarafından verilen desteklerin bölge ekonomisine katkısı” hakkındaki görüşleri sorulmuş ve hemen hemen hepsi KOSGEB desteklerinin ekonomik kalkınmada etkili bir rol üstlendiğini ifade etmiştir. Ayrıca, işletmelere “KOSGEB Tarafından Verilen Desteklerde Bürokratik İşlemlerin Fazlalığı Durumu” hakkındaki düşünceleri sorulduğunda Katılıyorum cevabı veren 67 işletme (%69,11) ve Kısmen Katılıyorum cevabı veren 25 işletme (%25,8) olduğu görülmüştür. Her iki veri birlikte değerlendirildiğinde toplamda 93 işletmenin (%94,9) bürokratik işlemlerin fazla olduğu görüşünde birleştikleri tespit edilmiştir.

Araştırmanın önemli ifadelerinden biri olan “KOSGEB Tarafından Verilen Desteklerde Objektif Değerlendirme Yapılma Durumu” hakkında görüşleri sorulduğunda; 32 işletmenin (%33,0) Kısmen Katılıyorum, 50 işletmenin (%51,5) Kararsızım ifadesi kullandığı tespit edilmiştir. Buna göre katılımcı işletmelerinde destekler konusunda objektif değerlendirme yapıldığı konusunda kısmen ve kararsızlık cevapları etrafında toplandıkları görülmüştür.

Araştırmaya katılan işletmeler “KOSGEB tarafından verilen desteklerin girişimcilik faaliyetlerini teşvik etme” ifadesi hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Buna göre katılımcı işletmeler söz konusu desteklerin

girişimcilik faaliyetlerini desteklediği konusunda büyük oranda hem fikirdirler. Nitekim 93 işletme (%94,0) Katılıyorum ve 3 işletme (%3,1) Kısmen Katılıyorum cevabı vermiştir.

İşletmelerin hemen hemen tümü KOSGEB desteklerinin Ar-Ge çalışmalarını teşvik ettiği konusunda görüş birliği içerisinde dirler. Katılımcı işletmelerin hemen hemen tümü KOSGEB desteklerinin ürün ve hizmet kalitesinin artırdığı konusunda görüş birliği içerisinde dirler. Nitekim 95 işletme (%97,9) bu konuda Katılıyorum cevabı vermiştir. Araştırmanın önemli görülen ifadelerinden bir diğeri “KOSGEB tarafından verilen destekler konusunda iyi bir danışmanlık hizmeti bulunmamaktadır” ifadesidir. İşlemlerden alınan cevaplara bakıldığında 30 işletme (%30,9) Kararsızım, 30 işletme (%30,9) Kısmen Katılmıyorum ve 28 işletme (%28,9) Katılmıyorum cevabı vermiştir. Buna göre KOSGEB destekleri konusunda nitelikli bir danışmanlık hizmeti verilmediği ya da yetersiz görüşünün ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir.

Bir önceki ifadeyle bağlantılı olarak yöneltilen “KOSGEB tarafından verilen desteklere başvuruda kamu birimleri yeterince ilgili ve yardımcıdır” ifadesine katılımcı işletmelerden 62 tanesi (%63,9) Kararsızım, 19 tanesi (%19,6) Kısmen Katılıyorum, 6 tanesi (%6,2) Kısmen Katılmıyorum, 6 tanesi (%6,2) Katılıyorum cevabı vermiştir. Buna göre katılımcı işletmelerin ağırlıklı olarak kamu kurumlarının destekler konusunda yeterince ilgili ve yardımcı davranıp davranmadığı konusunda kararsız kaldıkları görülmüştür.

Katılımcı işletmeler KOSGEB’in destekler hakkında tanıtım faaliyetleri yeterlidir” ifade hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Buna göre 40 işletme (%41,2) Kısmen Katılıyorum, 25 işletme (%25,8), Kararsızım, 17 işletme (%17,5) Katılmıyorum ve 12 işletme (%12,4) Kısmen Katılmıyorum cevabı vermiştir. Alınan görüşler genel olarak değerlendirildiğinde tanıtım faaliyetlerinin geliştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Araştırma anketinde işletmelere “KOSGEB Desteklerinin Bölge Ekonomisine Katkısı vardır” ifadesi hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Alınan cevaplara göre 95 işletme (%97,9) bu ifadeye katıldığını ve 2 işletme (%2,1) de kısmen katıldığını belirtmiştir. İşletmelere “KOSGEB desteklerine Erişimde bürokratik işlemler kolay ve basittir” ifadesi hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Buna göre katılımcı işletmelerin 10 tanesi (%10,3)’ü Katılıyorum, 10 tanesi (%10,3)’ü Kısmen Katılıyorum, 11 tanesi (%11,3) Kısmen Katılıyorum, 16 tanesi (%16,5) Kısmen Katılmıyorum ve 50 tanesi (%51,5) Katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir.

Finansman destekler hakkında katılımcı işletmelere “KOSGEB’in finansman destek oranı yeterlidir” ifadesi hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Alınan cevaplara göre 2 işletme (%2,1) Katılıyorum, 7 firma (%7,2) Kararsızım, 6 firma (%6,2) ve 82 işletme (%84,5) Katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir. Bununla birlikte, işletmelere “KOSGEB desteklerinin rekabet gücüne olumlu etkisi vardır” ifadesi hakkındaki görüşleri sorulduğundan 94 işletme (%96,9) Katılıyorum ve 3 işletme (%3,1) Kısmen Katılıyorum cevabı vermiştir. Katılımcı işletmeler “KOSGEB’in Destek Alanları genişletilmelidir” ifadesi hakkında görüşleri sorulduğunda 92 işletme (%94,8) Katılıyorum, 3 işletme (%3,1) Kısmen Katılıyorum ve 2 işletme (%2,1) Kararsızım cevabını vermiştir.

Tablo 5. Katılımcılara sorulan görüşler ve cevaplar

Görüşler	Cevaplar (%)				
	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılmıyorum	Katılmıyorum
1. KOSGEB tarafından verilen destekler hakkında işletmemizin bilgi düzeyi yeterlidir	19,7	56,7	23,7	1,0	0,0
2. KOSGEB tarafından verilen destekler için yapılan tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri yeterlidir	1,0	41,2	33,0	7,2	17,5
3. KOSGEB tarafından verilen desteklerin bölge ekonomisine katkısı' yeterliliği hakkında bilgi düzeyi yeterlidir	96,9	2,1	1,0	0,0	0,0
4.KOSGEB Tarafından verilen desteklerde bürokratik işlemlerin fazlalığı yeterlidir	69,1	25,8	0,0	5,2	0,0
5. KOSGEB Tarafından verilen desteklerde objektif değerlendirme yapılma durumu yeterlidir	4,1	33,0	51,5	6,2	5,2
6.KOSGEB Tarafından Verilen Desteklerin girişimcilik faaliyetlerini teşvik etme durumu yeterlidir	96,9	3,1	0,0	0,0	0,0
7.KOSGEB Tarafından verilen desteklerin Ar-Ge çalışmalarını teşvik etme durumu yeterlidir	94,8	5,2	0,0	0,0	0,0
8.KOSGEB Tarafından verilen desteklerin ürün ve hizmet kalitesini artırması durumu yeterlidir	97,9	2,1	0,0	0,0	0,0
9.KOSGEB Tarafından verilen destekler konusunda iyi bir danışmanlık hizmeti verilmesi durumu yeterlidir	4,1	5,2	30,9	30,9	28,9
10.KOSGEB Tarafından verilen desteklere başvuruda kamu birimlerinin ilgili ve yardımcı olmaları durumu yeterlidir	6,2	19,6	63,9	6,2	4,1
11.KOSGEB Tarafından verilen destekler hakkında tanıtım faaliyetleri yeterlidir	3,1	41,2	25,8	12,4	17,5
12.KOSGEB Tarafından verilen desteklerin bölge ekonomisine katkısı yeterli olma durumu yeterlidir	97,9	2,1	0,0	0,0	0,0
13.KOSGEB Tarafından verilen Desteklerine Erişimde bürokratik işlemlerin basitliği durumu yeterlidir	10,3	10,3	11,3	16,5	51,5
14.KOSGEB tarafından verilen desteklerde finansman destek oranı yeterli olma durumu yeterlidir	2,1	0,0	7,2	6,2	84,5
15.KOSGEB tarafından verilen desteklerin rekabet gücüne etkisi yeterlidir	96,9	3,1	0,0	0,0	0,0
16.KOSGEB tarafından verilen destek alanlarının genişletilmesi yeterlidir	94,8	3,1	2,1	0,0	0,0
17.KOSGEB tarafından verilen desteklerin geri ödeme periyotları yeterlidir	3,1	15,5	15,5	0,0	66,0
18.KOSGEB tarafından verilen desteklerin geri ödeme güçlükleri yeterlidir	29,9	67,0	3,1	0,0	0,0
19.KOSGEB tarafından verilen desteklerin Pazarlama Faaliyetlerine Etkisi yeterlidir	97,9	2,1	0,0	0,0	0,0

Araştırmanın önemli görülen ifadelerinden bir diğeri “KOSGEB desteklerinin geri ödeme periyotları uygundur” ifadesidir. İşlemlerden alınan cevaplara bakıldığında 3 işletme (%3,1) Katılıyorum, 15 işletme (%15,5) Kısmen Katılıyorum, 15 işletme (%15,5) Kararsızım ve 64 işletme (%65,9) Katılmıyorum cevabı vermişlerdir.

Katılımcı işletmeler aldıkları veya almayı düşündükleri desteklerin geri ödenmesinde güçlük yaşama durumları hakkında “KOSGEB desteklerinin geri ödeme güçlük yaşamaktadır” ifadesine dair görüşleri sorulmuştur. Buna göre 29 işletme (%29,9) Katılıyorum, 65 işletme (%67) Kısmen Katılıyorum ve 3 işletme (%3,1) Kararsızım cevabını vermiştir. Bu ifadelerle göre katılımcı işletmelerin destekleri geri ödeme konusunda güçlük yaşadıklarını ileri sürmek mümkündür.

6. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

KOSGEB desteklerinin amaçlarından biri de bölgesel gelişmişlik düzeyleri arasındaki farkın giderilmesidir. Bu bakımından değerlendirildiğinde Türkiye'nin doğusundaki illerden biri olan Ardahan ilindeki ekonomik ve sosyal gelişmeyi desteklemek için KOSGEB'in bölgesel dinamiklere uygun destek programları geliştirmesi gerektiği ifade edilebilir. Zira Ardahan ili hem sosyal hem de ekonomik yoksunluk ve zorlukların yaşandığı bir kent olup bundan dolayı da yoğun bir şekilde dışarıya göç vermektedir.

Araştırma kapsamında anket soruları üzerinden görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre katılımcı işletmelerin hemen hepsinin KOSGEB desteklerinden haberdar oldukları anlaşılmış ve bu işletmelerin KOSGEB başta olmak üzere kendi işiğal alanları kapsamında destek temin etme üzere ilgili kurumlara müracaat ettikleri anlaşılmıştır. İl genelinde verilen destekler dönemsel planlara ve kaynak durumuna göre değişim gösterebilmektedir. Ayrıca bir destek türünden faydalanan işletme başka bir işiğal alanına diğeri bir destekten yararlanabilmekte ya da başvuruda bulunabilmektedir. Dolayısı ile net bir nicel veri üretebilmek güç olmakla birlikte örneğin KOSGEB Ardahan İl Müdürlüğü'nden temin edilen bilgiye göre veri tabanında kayıtlı olan yaklaşık bin adet talepte bulunabilecek kişi/işletme için 2017 yılında muhtelif gruplarda ve KOSGEB kaynaklı olmak üzere toplam 517 başvuru destek kapsamına alınmış veya kabul edilmiştir. Söz edilen yaklaşık bin kişilik grup içerisinde aynı aile veya işletmeden belge sahibi (iştiğal konusuna ait resmi belge) sahibi olanlar kastedilmektedir.

Katılımcı işletmeler KOSGEB desteklerinden genel olarak bilgi sahibi olmakla birlikte bu desteklerin kullanım şekli, içeriği, kapsamı, ödeme planı, zamanlar vb. gibi konularda yeterince bilgilendirilmedikleri konusunda ağırlıklı görüş ifade etmişlerdir. Nitekim katılımcı işletmelere KOSGEB tarafından verilen destekler için yapılan tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri yeterli olma durumu hakkında görüşleri kısmen katılanlar ile kararsızlar birlikte değerlendirildiğinde 72 işletmenin (%74,2) KOSGEB destekleri hakkında yapılan tanıtım faaliyetlerinin yeterli olmadığı konusunda genel bir kanaat vardır. Bu nedenle KOSGEB ve ilgili diğeri kurumların daha fazla bilgilendirici etkinlikler düzenlemesinde yarar vardır.

Katılımcı işletmelerin KOSGEB destekleri konusunda öne çıkan iki temel konu hakkındaki görüşleri dikkat çekici bulunmuştur. Bunlardan ilki desteklerin tahsis ve kullandırımındaki bürokratik işletmeler kolaylığı ikincisi de desteklerin tahsis ve kullandırımındaki objektiflik ölçütlerine uygun durumudur. Birinci husus hakkında Katılıyorum cevabı veren 67 işletme (%69,11) ve Kısmen Katılıyorum cevabı veren 25 işletme (%25,8) olduğu görülmüştür. Her iki veri birlikte değerlendirildiğinde toplamda 93

işletmenin (%94,9) bürokratik işlemlerin fazla olduğu görüşünde birleştikleri tespit edilmiştir. İkinci duruma bakıldığında katılımcı 32 işletmenin (%33,0) Kısmen Katılıyorum, 50 işletmenin (%51,5) Kararsızım ifadesi kullandığı tespit edilmiştir. Buna göre katılımcı işletmelerin destekler konusunda objektif değerlendirme yapıldığı konusunda kısmen ve kararsızlık cevapları etrafında toplandıkları görülmüştür. Beyanlar birlikte değerlendirildiğinde asıl amacı kolaylaştırmak ve desteklemek olan KOSGEB'in kurum olarak bürokratik süreçleri basitleştirmesi gerektiği ifade edilebilir. Diğeri yandan önemli bir durum olan objektiflik ölçütünde katılımcı işletmelerin hem anket formuna verdikleri yanıtlar üzerinden yapılan görüşmelerden anlaşıldığı üzere genel kanaat olarak KOSGEB desteklerinin tahsis ve kullanımında objektif davranılmadığı görüşünde olmalarıdır. Bu kanaat oldukça önemli olup düzeltilmesi gerekmektedir.

7. Sonuç

Araştırmanın amacı Ardahan ilinde faaliyet gösteren KOBİ niteliğindeki işletmelerin KOSGEB desteklerinden haberdar olma, yararlanabilme ve bu destekler konusundaki görüşlerinin tespit edilmesidir. Ayrıca araştırma konusunda Ardahan ilindeki KOBİ'lerin finansman sorunları ile bu sorunların nedenlerinin tespit edilebilmesidir.

Araştırma sonuçları göstermektedir ki işletmeler KOSGEB tarafından verilen desteklerin yapıları, içerikleri ve kullanım prosedürleri konularında yeterince bilgi sahip değil ya da eksik bilgiye sahip oldukları anlaşılmıştır. Nitekim katılımcı işletmelerin tamamına yakını KOSGEB desteklerinin bölge ekonomisine olumlu katkı yapacağı konusunda görüş birliği içerisinde olmalarına rağmen, bu desteklere erişimde birtakım sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Erişim sorunlarının başında ise bürokratik engeller olduğu ve daha sonra objektif değerlendirme yapılmadığı ifade edilmiştir.

İşletmeler, girişimcilik konusunda yaşadıkları finansman sorunlarının başında girişim, başlangıç sermayesi yetersizliği meselesinden söz etmişlerdir. Bununla birlikte katılımcı işletmeler ekonomik faaliyetlerde daha başarılı olabilmek hem kent dışına hem de yurtdışına açılabilme üzere KOSGEB desteklerine oldukça fazla gereksinim duyduklarını ifade etmişlerdir. İhtiyaç duyulan desteklerin başında ise öncelik finansman gelmekle birlikte pazarlama, üretim, makine ekipman, hammadde, eğitim vb. destekler konusunda KOSGEB tarafından daha fazla adım atılmasını beklemektedirler. Nitekim katılımcı işletmeler, KOSGEB tarafından kendilerine verilen danışmanlık hizmetlerinin genel olarak yetersiz veya eksik olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca aynı kapsamda KOSGEB desteklerine başvurabilmek üzere kamu birimlerinin kendilerine yeterince yardımcı olmadıklarını ve bazı eksikliklerin yaşandığını ifade etmişlerdir. Örneğin destek talebinde bulunacak bir işletmenin resmi makamlardan belge temini, teyit, denetim vb. gibi hizmetlerde gecikmeler ve sorunlar olduğu ifade edilmiştir.

Araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır ki KOSGEB destek oranları, koşulları, vadeleri, ödeme planları vb. gibi konular hakkında genel olarak yetersiz veya ihtiyacı tam olarak karşılamadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca destek alanlarının genişletilmesi, bölgenin gereksinimlerin daha nitelikli çalışmalarda ortaya konularak bölgeye göre desteklerin geliştirilmesini beklemektedirler. Örneğin geri ödeme periyotlarının kendilerine uygun olmadığını ifade eden işletme sayısı %66'dır. Bu durum nedeni ile destek kullanan işletmelerin geri ödeme zorluk çektikleri tespit edilmiştir. Nitekim geri ödemede zorluk yaşandığı ifade edenlerin oranı %96'dır.

Araştırmada katılımcı işletmelerin finansman sorunları ile birlikte ifade ettikleri diğeri bir sorun pazarlama ve dağıtımdır. Katılımcılar yerel ürün ve

üretimlerinin iç piyasada dağıtımını konusunda KOSGEB öncülüğünde birtakım iş birliklerinin geliştirilmesini beklemektedirler.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular kapsamında Ardahan ilindeki KOBİ'lerin desteklenmesinde şu önerileri ifade etmek mümkündür:

- Destek denildiğinde ilk araç olarak finansal destekler söz konusu edilmemelidir. İşletme yönetimi ve finansal yönetim gibi konularda kazanımları eksik olan KOBİ'lerin öncelikle modern işletmecilik kavram ve yöntemlerine uygun olarak bilgilendirilmesi gerekmektedir. Zira girişimcilik konusunda istekli olmakla birlikte işletmecilik bağlamında eksiklikleri bulunan KOBİ'lere gerekli finansman onların şartlarına uygun olarak temin edilse bile doğru kullanım sağlanamayabilir, verimlilik ve etkinlik sorunları yaşanabilir. Bu nedenle KOBİ'ler için öncelikle işletmecilik ve finansman konularında daha etkili eğitimlerin verilmesi önerilebilir. Bu konuda Türkiye'de girişimcilik eğitimleri söz konusu olmakla birlikte, faal durumdaki KOBİ'ler için daha özel programlar geliştirilebilir.
- Araştırma sonuçlarında da tespit edildiği üzere KOBİ'lerin başlıca sorunu finansmandır. Bu sorunun aşılmasında dünyada etkili örnekleri bulunan KOBİ Borsası modelinin Türkiye'deki uygulama alanlarının genişletilmesi gerekmektedir. Özellikle ekonomik etkinlikler bakımından geri kalmış bölgeler için iş birliklerinin oluşturulması, gerektiğinde bunların KOSGEB tarafından yakından izlenmesi ve denetlemesi yapılarak KOBİ'leri için çıkış yolları geliştirilebilir. KOSGEB'in lokal çalışmaları arasında "güç birliği ve iş birliği" projeleri olmakla birlikte bu projelerin geri kalmış bölgeler için daha etkili hale getirilmesinde yarar olduğu düşünülmektedir. Örneğin KOBİ'lerin dış pazarlar ve pazar araştırma konusunda eğitilmesi ve rekabetçi ürün grupları hakkında bilgilendirilmesi daha sonra finansal açıdan desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu şekilde KOBİ'ler özellikle yüksek katma değer yaratan ve rekabet edebilir ürün ve fırsatları kullanabilecek, eş zamanlı olarak finansal açıdan da desteklendiklerinde makro seviye başarı sağlanabilecektir. Aksi halde, pek çok araştırma ve çalışmada da ifade edildiği üzere KOBİ'lerin desteklenmesinde finansman konusu merkeze alındığında, sağlanan finansmanı KOBİ cari borçlarında veya kısa vadeli işlerinde kullanmak zorunda kalarak beklenen amaçtan uzaklaşabilmektedirler.
- Diğer yandan hali hazırda KOSGEB ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından sağlanan doğrudan finansal destekler ile birlikte vergi, SGK primi, yer tahsisi, enerji vb. pek çok destek bulunmaktadır. Ancak bu desteklerin KOBİ'lere kullandırılmasında amaca göre ve KOBİ'nin yapısına uygunluk kriterleri daha hassas bir şekilde gözetilerek tahsis edilmelidir. Örneğin verilen desteğin nasıl, hangi yöntem ve amaçla kullanılacağı konusunda etkinlik ve verimlilik gösteremeyen bir KOBİ kendisine verilen destekten beklenen faydayı üretemeyebilecektir. Bu durumda hem destek israf edilmiş olacak hem de kullanıcı olan KOBİ geri ödeme sorunu yaşayabilecektir. Sonuç olarak daha güçlü olması beklenen KOBİ verimsizlik ve geri ödeme yükümlülüğü neticesinde tam tersine daha da zayıflayabilecektir.
- KOBİ'lerin ilk sırada gelen finansman yetersizliği konusunda kamu kaynaklı desteklerle birlikte banka ve diğer finans kurumlarının kredi tahsislerinde kullanılan Kredi Garanti Fonu gibi yapıların daha işlevsel hale getirilmesi gerekmektedir. Diğer yandan halen uygulanmakta olan bölgesel kalkınma programlarının bürokratik zorluklardan arındırılarak daha etkili hale getirilmesinde fayda vardır. Nitekim hem bu çalışma neticesinde hem de literatürde incelemesinde rastlanılan diğer araştırma sonuçlarında görüldüğü üzere destek tahsislerinde bürokratik zorlukların bir engel oluşturduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle süreçlerin yumuşatılması ve

destekler konusunda daha fazla bilgilendirici faaliyetlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Yazar Katkı Oranı Beyanı

Veri, İsmail Cem Toptaş tarafından toplanmıştır. Analiz, İsmail Cem Toptaş tarafından gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması, İsmail Cem Toptaş tarafından yapılmıştır. Sonuç ve tartışma bölümü yazarlar tarafından ortak olarak yazılmıştır.

Çatışma Beyanı

Çalışmada yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Destek Beyanı

Bu çalışma için herhangi bir kurumdan destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Arıkan, E. (2017). *KOSGEB desteklerinin KOBİ'ler üzerindeki etkisinin araştırılması: Batman ili örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.
- Atay, S. (2012). KOBİ'lerin Türkiye'de bankalarla yaşadığı finansal sorunlar ve çözüm önerileri. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3(6), 1-7.
- ATS (2018). *Antalya Ticaret ve Sanayi Odası stratejik plan 2017-2020*. Antalya. Erişim adresi: <http://www.atso.org.tr/yukleme/dosya/3e65c4579d145866ddb55244ca3674e2.pdf>
- Ay, H. M. ve Talaşlı, E. (2007). Türkiye'de KOBİ'lerin ihracattaki yeri ve karşılaştıkları sorunlar. *Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi-Yerel Ekonomiler Özel Sayısı*, 174-184.
- Başaran, B. ve Acılar, A. (2008). KOBİ'lerde stokların etkin yönetimini belirleyen etmenlerin incelenmesi: görgül bir araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 79-98.
- Başçı, S. ve Durucan, A. (2017). A review of small and medium sized enterprises (SMEs) in Turkey. *Yıldız Social Science Review*, 3(1), 59-79.
- Berk, N. (2005). *Finansal Yönetim (9. Baskı)*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Bilginer, F. G. (2017). Küresel girişimcilik endeksi çerçevesinde Türkiye'de küresel girişimciliğin gelişimi: küresel girişimciliğe teorik bir bakış açısı. *Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 29-46.
- Çelik, İ. (2007). *Basel İki Bağlamında KOBİ'lerin Finansman Sorunları: Tekstil Sektöründe Bir Uygulama* (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Isparta.
- Çetinkaya, A. Ş. ve Ay, K. (2017). KOSGEB girişimcilik desteklerinin amacına ulaşma düzeyi: Konya ili araştırması, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17, 30. Yıl Özel Sayısı, 19-34.
- Dang, G. ve Pheng, L. S. (2015). Infrastructure investments in developing economies. *Springer Science Business Media Singapore*.
- Erdin, C. ve Ozkaya, G. (2020). Contribution of small and medium enterprises to economic development and quality of life in Turkey. *Heliyon*, 6 (2), e03215.
- Erkuş, A. (2009). *Davranış Bilimleri için Bilimsel Araştırma Süreci* (İkinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Gülaç, H. (2014). *İşletmelerin yatırım kararları ile finansman kararları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi: Türkiye imalat sektörü işletmeleri üzerine bir dinamik panel veri analizi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gülşen, A. Z. ve Ülkütaş, Ö. (2012). Sermaye yapısının belirlenmesinde finansman hiyerarşisi teorisi ve ödünleşme teorisi: İMKB sanayi endeksinde yer alan firmalar üzerine bir uygulama, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 49-59.
- Kaygin, C. Y. ve Yılmaz, T. (2019). KOBİ'lerin finansal sorunları üzerine bir araştırma: Kars ili örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 3314-3336.

- İçke, M. A. (2016). Schumpeter ve yeniliklerin finansmanı, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 17-38.
- İslambay, T. (2018). *Küçük ve orta ölçekli işletmelerin ihracat sorunları: Konya imalat sektöründe bir araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Karasar, N. (2011). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*. Ankara: Nobel Yay.
- Kocatepe, H. (2007). *Devlet yardımlarının firmaların rekabet gücü üzerine etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Koç, İ. O. (2008). *Türk KOBİ'lerin bugünü ve geleceği*. İstanbul: Arıkan Basım Yayım.
- KOSGEB (2018). *KOSGEB 2018 Yılı Performans Programı*. Erişim adresi: https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mali%20Tablolar/Performans%20Programi/KOSGEB_2018_Yılı_Performans_Programi.pdf.
- Meccek, G. (2019). KOBİ'lerin finansal yönetim tekniklerini kullanma düzeyi ve finansal sorunları arasındaki ilişki: Afyonkarahisar örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(1), 61-91.
- Önem, H. B. (2010). *KOBİ'lerin finansal risk algı düzeyine yönelik bir araştırma: Isparta ve Burdur illerine yönelik bir anket çalışması*, (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Özkubat, G. ve Selim, S. (2019). Türkiye'de illerin sosyo-ekonomik gelişmişliği: Bir mekânsal ekonometrik analiz. *Alphanumeric Journal*, 7(2), 449-470.
- Öztürk, Ö. (2007). İstihdam konusunda KOBİ'lerin önemi ve KOBİ alanında eğitim istihdam ilişkisi açısından kamu istihdam kurumunun rolü, Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- Rehman, A. U. ve Anwar, M. (2019). Mediating role of enterprise risk management practices between business strategy and SME performance. *Small Enterprise Research*, 26(2), 207-227.
- Schumpeter, J. A. (1982). *The theory of economic development: an inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle (1912/1934)*. Transaction Publishers.
- Solmaz, H. (2014). *Küçük ve orta büyüklükteki işletmelere sağlanan kamu desteklerinin etkinliği ve KOSGEB Diyarbakır uygulaması*, (Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Tekin, M. (2012). *Girişimcilik ve küçük işletme yöneticiliği*. Konya: Günay Ofset.
- TOBB, (2012, 15 Ocak). Türkiye'deki KOBİ tanımı, KOBİ araştırma ve danışmanlık merkezi müdürlüğü. Erişim adresi: http://www.kobi.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=133&Itemid=233.
- Türkan, Y. ve Değirmenci, Ö. (2017). KOSGEB desteklerinin, destekleri kullanan işletmeler açısından değerlendirilmesi ve Bingöl ili uygulaması, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, İktisat Özel Sayısı, 159-175.
- Uslu, Ş. ve Uygun, M. (2002). "Yeni rekabet koşullarında KOBİ'lerin Değişen Pazarlama Stratejileri ve Pazarlama Sorunları" (s.3-4). 21. *Yüzyılda KOBİ'ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Kıbrıs.